

KRONIKA

Įnašas į edukologiją

Prof. Zenonas Bajoriūnas

Habilituotas socialinių mokslų (edukologijos) daktaras
Vilniaus pedagoginis universitetas

Leono Jovaišos socialinių ir psichopedagoginių analitinių straipsnių monografija „Ugdymo mokslas ir praktika“ (2001) yra svarus įnašas į Lietuvos edukologiją. Kiekvienas straipsnis savaip reikšmingas ir deramai išgrynintas. Jų visuma rodo, kad autorius jaučia dalykus, kurie dar nėra pakankamai įsikūniję, – tai įrodymas, kad jie egzistuoja kita forma ne tik fiziniėje, bet ir mentalinėje plotmėje. Todėl į monografiją žvelgtina kaip į išmintingo pedagogikos mokslo žinovo dvasinę patirtį, fenomenologinę tiesą. Ji byloja apie paties autoriaus dvasingumą, ugdytojų ir ugdytinių gyvenimo supratimo kulminaciją. R. Tagorės žodžiais, didžiausias stebuklas – gyvenimas. Veikalas yra aiškus dėstytojų ir studentų galimybių gyvenimiškam realizavimui. Knygoje akivaizdus artimumas skaitytojui. Kadaiše Alighieri Dantė rašė: „Pragaras – tai artimumas be artimumo.“

Prof. L. Jovaiša sugebėjo išbristi iš „supakuotų“, „konservuotų“, stabdančių žmonišką gyvenimą ugdytojų ir ugdytinių nerimo, kuri kelia netikrumo kupinas pasaulis ir vis greitėjantis gyvenimo tempas. Autorius sugeba jausti problemos sudėtingumą ir atvirumą. Gal kiek kategoriškas ir man ne visai suprantamas

rumunų filosofas Emile Michael Cioranas (1911–1995) rašė: „Mano jėga ta, kad aš neradau atsakymo į jokią gyvenimo klausimą.“ Matyt todėl, kad gyvenimo neįmanoma sustabdyti ir kalbėti apie jį kaip baigtą reiškinį. Būtina nuolat ieškoti tiesos. L. Jovaiša tai ir daro. Jo knyga yra gili, novatoriška ugdymo mokslo ir praktikos studija.

Monografija palengvina pažinti ugdymo tikrovę – pedagogikos mokslo objektą. Tikrovę suprantu kaip kasdieninio gyvenimo pasaulį. Jame glūdi gyvenimo ir ugdymo potencialas. Pastarąjį padeda suvokti būtent autoriaus edukacinio veikalo visuma. Knygoje sumaniai atskleistos ne tik edukologinės ugdymo prasmės, bet ir filosofinės, etinės bei psichologinės idėjos. Eiliniams visuomenės nariams, kurių elgesys turi subjektyvią prasmę, kasdieninio gyvenimo pasaulis nėra vien suprantama tikrovė. Jį, t. y. pasaulį, sukuria ir palaiko pačių žmonių mintys, veiksmai bei elgsena. L. Jovaiša savo darbo visuma objektyviai atskleidžia ugdymo mokslo pagrindus, būtinus žmogaus gyvenimo ir elgesio organizavimui ir koregavimui. Jie svarbūs aiškesniam ir pilnesniam šeimos, mokyklos gyvenimo supratimui, jo realijų pedagogizavimui, visuo-

menės pedagoginio mentaliteto turtinimui, dvasingumo puoselėjimui. Ugdymo mokslo išmanymas pateiktas labai sumaniai, kad teoretikas ir praktikas galėtų kuo lengviau vadovautis paniręs į iš paviršiaus atrodančią normalią, savaime akivaizdžią kasdieninio ir kartu pedagoginio gyvenimo rutiną. Palaikyti ir garantuoti tam tikrą simetriją tarp objektyvios ir subjektyvios ugdymo tikrovės. Tai ypač svarbu, nes pedagoginės internalizacijos kasdieniniame gyvenime ne visada yra laikomos savaime suprantamomis ar suvokiamomis kaip realios. Taip atsitinka dėl to, kad jų realumas nėra giliai įsišaknijęs.

Analitinių straipsnių ciklu autorius siekia praktinio žmogiškumo ir žmoniškumo įprasminimo. Profesoriumi pavyko atskleisti (ko geru) pagrindinį socialinės pedagogikos faktą, kad tarp subjektyvios tikrovės ir socialiai apibrėžiamos objektyvios tikrovės privalo egzistuoti ryšys ir jį atitinkantys ugdymo santykiai bei pedagoginis poveikis.

Prof. L. Jovaiša yra vienas žymiausių Lietuvoje novatoriškos ir perspektyvios perinės pedagogikos teoretikų. Ją aptinkame jo paties parašytų analitinių straipsnių gelmėse, sietuose ir versmėse. Skaitydamas išmoningą autoriaus knygą supratau, kad įgirisusių, įsisenėjusių pedagoginių teiginių, jau tapusių ugdymo įpročiais, galima atsisakyti keičiant požiūrį į problemas. Joje slypi ugdymo galia prognozuojančios mintys. Straipsniuose nagrinėjamų reikšmingų ugdymo problemų tarpusavio sąveika profesoriumi yra ne mažiau svarbi nei pačios problemos (visi penki knygos skyriai sąveikauja su šeštuoju – ugdymo mokslo istorija Lietuvoje).

Prof. L. Jovaišos knyga apie ugdymo mokslo teoriją ir praktiką praturtins pedagoginių minčių raišką. Savo analitiniuose straipsniuose jis sugebėjo parinkti tinkamiausius žodžius. Profesorius savo knygą praktiškai įgyvendino

savo paties sukurta pedagogikos terminiją ir sava laikius naujadarus. Knyga skaitytojui padės suprasti svarbiausią uždavinį – norinčiam keisti savo elgesį žmogui verta išsiugdyti tikėjamą pasirinktu tikslu. Pedagoginėms mintims autorius suteikia emocingumo ir aktyvina ugdomąją veiklą. Papildo ją skaidriu džiaugsmu ir lūkesčiais. Knyga ugdytojui, „susirgusiam“ nuo tiesmukos ir sustabarėjusios didaktikos, sumažina nerimą. Užkerta kelią nusivylimui ir vienišumui. Visi skyriai byloja apie surinktos medžiagos patikimumą. Jį sąlygoja etiniai principai: geravališkumas, sąžiningumas ir tikslus paaiškinimas.

Knygos dispozicijai būdingas apžvelgiamumas, nuoseklumas, tikslumas ir gražumas.

Darbo esmė prof. L. Jovaiša peržengia diskursyvų ugdymo suprantamumą. Jis siekia to, kas universalu ir pirmapradiška. Ši profesoriaus knyga yra rimta edukacinė inovacija. Jos visuomenoje išvėliu svarbią pedagogikai reikšmę – būtinumą kurti supratimo, tobulinimo ir kaitos (organizacinės ir intelektualinės) paradigmų kaitas, vykstančias jaunosios kartos ugdyme ir už jos, t. y. kaitos, ribų. Knygos visuma atveria kelią diferencijuotų ugdymo programų efektyvinimui ir tobulinimui. Jos, sutvirtėjus mūsų šalies ekonomikai, švietimui ir kultūrai, galėtų būti įgyvendinamos kaip subsidijuojami projektai.

Prof. L. Jovaišos knyga turi vaiską ateitį, nes joje pavyko atskleisti subjektyvių ugdymo procesų (ir prasmų) objektyvizacijas, kuriomis remiantis dažnai konstruojamas intersubjektyvus kasdieninis pedagoginis mąstymas. Sodrūs ir nepaviršutiniški analitiniai autoriaus straipsniai byloja apie nacionalinės pedagogikos išlikimą ir lanksčią plėtrą. Jie atspindi pažangias europietiškos pedagogikos tradicijas ir ugdytinias vertybes.

Vilnius, 2006 01 14